

2^η ΕΝΟΤΗΤΑ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ: Στίχοι α 26-108

ΣΤΟΧΟΙ:

- ☐ Να παρακολουθήσουμε την πρώτη συνέλευση των θεών στον Όλυμπο και τον καίριο ρόλο της Αθηνάς στη λήψη αποφάσεων, σχετικών με τον Οδυσσέα.
- ☐ Αφού θυμηθούμε τον μύθο για το τέλος του Αγαμέμνονα και το ρόλο του Αιγίσθου και της Κλυταιμνήστρας σε αυτό, να βρούμε αντιστοιχίες με την ιστορία του Οδυσσέα.
- ☐ Να γνωρίσουμε λίγο περισσότερο τον Οδυσσέα, μέσα από τα λόγια των θεών, αλλά και τους ίδιους τους θεούς που επηρέασαν την ζωή του.
- ☐ Να πληροφορηθούμε την απόφαση τους και το διπλό σχέδιο της Αθηνάς, για να βοηθήσει τον Οδυσσέα.
- ☐ Να γνωρίσουμε το θεολογικό σχήμα των αρχαίων: «άτη-ύβρη-νέμεση-τίση».
- ☐ Να εντοπίσουμε στοιχεία προοικονομίας και ανθρωπομορφισμού στο απόσπασμα, καθώς και έναν «αναχρονισμό».
- ☐ Να θυμηθούμε τα «τυπικά» επίθετα. Να μάθουμε άλλη μια διάκριση των επιθέτων σε «περιγραφικά» και «χαρακτηριστικά».
- ☐ Να εξασκηθούμε στον χωρισμό ενοτήτων και στη δημιουργία πλαγιότιτλων.
- ☐ Να γνωρίσουμε δύο αφηγηματικές τεχνικές: την «πρωτοπρόσωπη» και την «τριτοπρόσωπη» αφήγηση.

ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Αναζητήστε πληροφορίες για την ιστορία του Αγαμέμνονα, του Αιγίσθου, της Κλυταιμνήστρας και του Ορέστη σε βιβλία ή/και σε αξιόπιστες ιστοσελίδες

(https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/mythology/lexicon/atreides/page_006.html). Στη συνέχεια, συνδέστε τα πρόσωπα της βασιλικής οικογένειας των Μυκηνών με αυτά της βασιλικής οικογένειας της Ιθάκης, με τα οποία παρουσιάζουν αντιστοιχίες ως προς την ταυτότητα και την ιστορία τους, τις οποίες θα αναγράψετε στην τελευταία στήλη, όπως φαίνεται στο παράδειγμα:

	ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΥΚΗΝΩΝ		ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΙΘΑΚΗΣ	ΚΟΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
1	Αγαμέμνων	A	Πηνελόπη	Ήταν βασίλισσες που, ενώ περίμεναν τους συζύγους τους να γυρίσουν από τον Τρωικό πόλεμο, πολιορκούνταν από άλλους άντρες.
2	Κλυταιμνήστρα	B	Μνηστήρες	
3	Αίγισθος	Γ	Τηλέμαχος	
4	Ορέστης	Δ	Οδυσσέας	

Διακρίνοντας τις πολλές ομοιότητες στις δύο ιστορίες, ποια ερωτήματα προκύπτουν για την τύχη του Οδυσσέα και της οικογένειάς του, που προκαλούν αγωνία στους ακροατές;

Μήπως η Πηνελόπη.....

Μήπως ο Οδυσσέας.....

Μήπως ο Τηλέμαχος.....

2. Πώς εφαρμόζεται το θεολογικό σχήμα «άτη-ύβρη-νέμεση-τίση» στην ιστορία του Αιγίσθου; Πώς εφαρμόζεται στην τιμωρία των συντρόφων του Οδυσσέα;

3. Συμπληρώστε κατάλληλα τα παρακάτω κενά, σύμφωνα με τις πληροφορίες που δίνονται στο απόσπασμα α 26-51.

- Την ώρα της συνέλευσης των θεών στον, ο Ποσειδώνας βρισκόταν για να πάρει μέρος.....

- Πρώτος πήρε τον λόγο ο....., καθώς ήταν ο..... και εξέφρασε το παράπονό του..... ότι.....
- Για να δικαιολογηθεί, θυμάται την ιστορία του..... ο οποίος δεν υπάκουσε στα λόγια του..... που τον προειδοποίησε πως, αν γίνει παράνομο ζευγάρι με την....., τον περιμένει η εκδίκηση του.....

4. Συμπληρώστε κατάλληλα τα παρακάτω κενά, σύμφωνα με τις πληροφορίες που δίνονται στο απόσπασμα α 52-71.

- Η Αθηνά εκμεταλλεύεται την αναφορά του Δία στην ιστορία του Αιγίσθου, για να φέρει τον λόγο στον Οδυσσέα, ο οποίος σε αντίθεση με τον....., δεν διέπραξε καμία....., αλλά αντίθετα, ήταν πάντα συνετός και ευσεβής, καθώς προσέφερε πάντα..... στους θεούς και παρόλα αυτά, τώρα υποφέρει και βασανίζεται άδικα.
- Η Αθηνά μάς δίνει την πληροφορία ότι ο Οδυσσέας βρίσκεται..... όπου τον κατακρατά η κόρη του....., η Καλυψώ, προσπαθώντας να τον κάνει να.....
- Ο Οδυσσέας όμως νιώθει..... και..... και το μόνο που επιθυμεί είναι να.....
- Η Αθηνά ολοκληρώνει τον πρώτο της λόγο, φέρνοντας τον..... προ των ευθυνών του. Γιατί δείχνει τόσο..... απέναντι στον.....;

5. Συμπληρώστε κατάλληλα τα παρακάτω κενά, σύμφωνα με τις πληροφορίες που δίνονται στο απόσπασμα α 72- 108.

- Ο Δίας, αφού αναγνωρίζει την..... και την..... του Οδυσσέα, δικαιολογείται στην....., κατονομάζοντας ως υπεύθυνο για τα βάσανα του Οδυσσέα τον....., ο οποίος είναι..... εναντίον του Οδυσσέα, επειδή.....
- Παίρνει, λοιπόν, την απόφαση να..... και προοικονομεί ότι και ο..... θα αναγκαστεί να αλλάξει στάση, καθώς δεν μπορεί.....
- Η Αθηνά, εκμεταλλεύεται την ευκαιρία και παρουσιάζει το διπλό της σχέδιο στους θεούς:
1^ο σκέλος σχεδίου:
- Προτείνει να στείλουν τον Ερμή στην....., για να της πει.....
2^ο σκέλος σχεδίου:
- Η ίδια η Αθηνά θα κατέβει στην Ιθάκη έχοντας τριπλή αποστολή:
- 1η. Να κάνει τον Τηλέμαχο να..... και να γίνει.....
- 2η. Να ωθήσει τον Τηλέμαχο να....., για να ανακοινώσει τις προθέσεις του στους μνηστήρες.
- και 3η. Να πείσει τον Τηλέμαχο να..... στην..... και στη....., για να συλλέξει πληροφορίες για τον πατέρα του και να αποκτήσει.....

6. Ας αναρωτηθούμε: Ποιους τρόπους χρησιμοποίησε η «θεά της σοφίας», για να επιτύχει τον στόχο της, να βοηθήσει τον Οδυσσέα;

7. Αλήθεια, κατανοήσατε τους όρους «Αυτοδικία», «Υστεροφημία» και «Ανταποδοτική σχέση»; Αν όχι, διαβάστε παρακάτω την ανάλυση της ενότητας ή/και αναζητήστε τους σε αξιόπιστες διαδικτυακές πηγές, όπως η «Πύλη».

8. Στον παρακάτω πίνακα, υπάρχουν δύο στήλες, η Α΄ Στήλη με τους πλαγιότιτλους και η Β΄ Στήλη με τους στίχους των ενότητων. Σκεφτείτε, λοιπόν, πολύ καλά και κάντε τη σωστή αντιστοίχιση:

	Α΄ ΣΤΗΛΗ		Β΄ ΣΤΗΛΗ Η
A	Η επίρριψη των ευθυνών στον Ποσειδώνα και η τελική απόφαση του Δία.	1	26-35
B	Το παράπονο του Δία για τις κατηγορίες των θνητών.	2	36-39
Γ	Η πρόταση της Αθηνάς για την αποστολή του Ερμή στην Καλυψώ.	3	40-51
Δ	Η ιστορία και η ύβρη του Αιγίσθου.	4	52-72
E	Η αποστολή της Αθηνάς στην Ιθάκη.	5	73-92
Z	Η έναρξη της συνεδρίασης των θεών, εν τη απουσία του Ποσειδώνα.	6	93-100
H	Η αντίδραση της Αθηνάς για την άδικη μοίρα του Οδυσσέα.	7	101-108

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ να χωρίσετε τους στίχους 52-72 σε τρεις επιμέρους ενότητες, με βάση τα θέματα που θίγει η Αθηνά στον λόγο της, γράφοντας και έναν κατάλληλο πλαγιότιτλο σε κάθε μία.

9. Να υπογραμμίσετε στο βιβλίο σας τα επίθετα που θα εντοπίσετε σε αυτήν την ενότητα (στ. 16-108). Στη συνέχεια, εξασκηθείτε στην διάκρισή τους σε: «ΤΥΠΙΚΑ-ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ-ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑ», συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα με τέσσερα παραδείγματα από κάθε είδος.

ΤΥΠΙΚΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑ

10. Αναζητήστε στην ενότητα τα χωρία όπου υπάρχει «Πρωτοπρόσωπη» ή «Τριτοπρόσωπη αφήγηση». Γιατί επιλέξατε τα συγκεκριμένα χωρία;

11. Αφού θυμηθούμε το πώς χαρακτηρίζουμε έναν ήρωα, συμπληρώστε τους παρακάτω πίνακες για δύο από τα παρακάτω πρόσωπα: τον Οδυσσέα, την Αθηνά, τον Ποσειδώνα ή τον Δία και αξιοποιήστε τους πίνακες αυτούς, για να συνθέσετε τις δικές σας παραγράφους, στις οποίες θα τους χαρακτηρίζετε!

ΣΤΙΧΟΣ	ΕΠΙΘΕΤΟ	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΣΤΙΧΟΣ	ΕΠΙΘΕΤΟ	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

12. Να εντοπίσετε στην ενότητα τους στίχους που δηλώνουν:

ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΣΜΟ:

ΠΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:

ΑΝΑΧΡΟΝΙΣΜΟ:

13. Μελετήστε το Γ΄ μέρος της ενότητάς μας «Θέματα για Συζήτηση-Εργασίες»

ΑΝΑΛΥΣΗ 2^{ης} ΕΝΟΤΗΤΑΣ: ΠΡΩΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ (α 26-108)

ΤΟΠΟΣ: Όλυμπος.

ΠΡΟΣΩΠΑ: Όλοι οι θεοί ήταν παρόντες στο συμβούλιο, εκτός του Ποσειδώνα, τον οποίο ο Όμηρος, για να εξυπηρετήσει τους στόχους του, τον τοποθετεί στην Αιθιοπία. Η απουσία του είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να ληφθεί ευνοϊκή απόφαση για τον Οδυσσέα.

ΔΟΜΗ-ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ:

-1^{ος} **ΛΟΓΟΣ ΔΙΑ:** Αναφέρει την ιστορία του Αίγισθου, ξάδελφου του Αγαμέμνονα, εραστή της γυναίκας του, Κλυταιμνήστρας, αλλά και δολοφόνου του βασιλιά των Μυκηνών, όταν επέστρεψε από την Τροία. Ο Αίγισθος, μολονότι προειδοποιήθηκε από τους θεούς, μέσω του Ερμή, προχώρησε στην πράξη της δολοφονίας του Αγαμέμνονα και γι' αυτό τιμωρήθηκε από τον γιο του **Ατρείδη (=γιος του Ατρέα, δηλ. ο Αγαμέμνονας)**, τον Ορέστη, όταν αυτός μεγάλωσε και ζήτησε εκδίκηση για τον πατέρα του.

-1^{ος} **ΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΑΣ:** Φέρνει σε αντίθεση τον Αίγισθο με τον Οδυσσέα, καθώς ο δεύτερος, ενώ δεν έχει κάνει λάθος, βασανίζεται άδικα, απομονωμένος στο νησί της Καλυψώς και μη μπορώντας να επιστρέψει στην πατρίδα του. Γιατί ο Δίας, λοιπόν, φέρεται τόσο σκληρά σε έναν συνετό και ευσεβή άνθρωπο;

-2^{ος} **ΛΟΓΟΣ ΔΙΑ:** Ο Δίας αντιδρά, ξεκαθαρίζοντας πως ο ίδιος θυμάται και αγαπά τον ευσεβή Οδυσσέα. Δικαιολογείται πως ο υπεύθυνος της κατάστασής του είναι ο Ποσειδώνας που του κρατά θυμό για την τύφλωση του γιου του, Πολύφημου. Παραδέχεται, λοιπόν, πως ήρθε ο καιρός από τη μια να βοηθήσουν τον Οδυσσέα και από την άλλη, να αναγκάσουν, με τη σύμφωνη γνώμη όλων των θεών, τον Ποσειδώνα να κάνει πίσω.

-2^{ος} **ΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΑΣ:** Η Αθηνά, έχοντας πείσει τον πατέρα της, προτείνει διπλό σχέδιο: Κατά πρώτον, ο Ερμής να μεταβεί στην Ωγυγία και να μεταφέρει στην Καλυψώ την απόφαση των θεών να αφήσει τον Οδυσσέα να επιστρέψει στην πατρίδα του. Κατά δεύτερον, η ίδια η Αθηνά να επισκεφθεί τον Τηλέμαχο στην Ιθάκη, με σκοπό να τον φέρει προ των ευθυνών του και να τον πείσει να κάνει συνέλευση όλων των κατοίκων, στην οποία θα ξεκαθαρίσει τη στάση του απέναντι στους αλαζονικούς μνηστήρες. Στη συνέχεια, θα τον συμβουλέψει να ταξιδέψει στην Πύλο και τη Σπάρτη, για να αναζητήσει πληροφορίες για τον πατέρα του, αλλά και για να αποκτήσει **«υστεροφημία» ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ;**

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

-**στίχοι 36-39:** Ο Δίας διαπιστώνει πως οι άνθρωποι κατηγορούν τους θεούς για τα λάθη τους. Αυτό όμως δεν συμβαίνει, καθώς οι ίδιοι είναι υπεύθυνοι για τις επιλογές τους (πρβλ. στίχο α 9). Το παράδειγμα του Αίγισθου το αποδεικνύει αυτό. Στο σημείο αυτό κρύβεται το κυρίαρχο θεολογικό σχήμα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας:

ΑΤΗ (τύφλωση του ανθρώπινου νου)→ΥΒΡΙΣ (αλαζονική συμπεριφορά, ξεπέραςμα των ανθρώπινων μέτρων) →NEMESIS (οργή των Θεών) →ΤΙΣΙΣ (τιμωρία του αλαζόνα)

-**στίχοι 40-51:** Η ιστορία του Αγαμέμνονα και του Αίγισθου αναφέρεται από τον Όμηρο για τους εξής λόγους: Για να χρησιμοποιήσει η Αθηνά τη συμπεριφορά του Αίγισθου ως αντίθετη με τη συμπεριφορά του Οδυσσέα και έτσι να προωθηθεί το σχέδιό της. Επιπλέον για να προκαλέσει ο Όμηρος ερωτήματα και αγωνία στους θεατές.

ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΟΔΥΣΣΕΑ:

-Αγαμέμνων και Οδυσσέας συμμετείχαν στον Τρωικό πόλεμο. Μήπως κινδυνέψει και ο Οδυσσέας στην επιστροφή του, όπως ο Αγαμέμνων;

-Πηνελόπη και Κλυταιμνήστρα πολιορκούνται από μνηστήρες. Μήπως η Πηνελόπη υποκύψει στους μνηστήρες όπως η Κλυταιμνήστρα;

-Τα δύο ανήλικα παιδιά, Ορέστης και Τηλέμαχος, βιώνουν τη δύσκολη κατάσταση της απουσίας του πατέρα τους. Μήπως ο ενήλικος, πλέον, Τηλέμαχος αυτοδικήσει κι αυτός και σκοτώσει τους μνηστήρες, όπως ο Ορέστης σκότωσε τον Αίγισθο;

-**στίχοι 46-47:** Η πράξη του Ορέστη να εκδικηθεί για το θάνατο του πατέρα του παρουσιάζεται ως αποδεκτή, δικαιολογημένη, αλλά και ως θεϊκή προειδοποίηση. Εδώ τίθεται το θέμα της **ΑΥΤΟΔΙΚΙΑΣ** [το να ξεκαθαρίζει κανείς μόνος του τις διαφορές του με κάποιον, χωρίς προσφυγή στα δικαστήρια]. Σήμερα η αυτοδικία τιμωρείται. Εκείνη την εποχή όμως, που δεν υπήρχαν καταγεγραμμένοι νόμοι και οργανωμένα δικαστήρια, θεωρείτο μια δικαιολογημένη πράξη.

-**στίχοι 69-72:** Η Αθηνά, για να προωθήσει το σχέδιό της, θυμίζει στον Δία την ευσέβεια και τις θυσίες που πάντα πρόσφερε στους θεούς ο Οδυσσεύς. Εδώ υπάρχει το θέμα της «**χάρης-αντίχαρης**» που εμφανίζεται πολύ συχνά στα έπη και της «**ανταποδοτικής σχέσης**» που υπάρχει μεταξύ ανθρώπων και θεών.

-Η Αθηνά, για να επιτύχει το στόχο της, να βοηθήσει τον Οδυσσέα, χρησιμοποιεί διάφορους τρόπους:

- Εκμεταλλεύεται την απουσία του Ποσειδώνα, για να μην έχει αντίλογο.
- Χρησιμοποιεί την ιστορία του Αιγίσθου, για να τη φέρει σε αντίθεση με αυτήν του Οδυσσέα κι έτσι να προβάλλει τον ήρωα ως ευσεβή και αδικημένο από τους θεούς και με αυτόν τον τρόπο να δημιουργήσει ένα θετικό κλίμα γι' αυτόν.
- Σκοπίμως κάνει αναφορά στον Άτλαντα, στους στ. 61-63, για να θυμίσει στον Δία ότι ο Οδυσσεύς πάσχει από την κόρη του μεγαλύτερου εχθρού του κι άρα οφείλει να τον βοηθήσει.
- Ο λόγος της είναι συναισθηματικά φορτισμένος.

ΕΙΔΗ ΕΠΙΘΕΤΩΝ:

α. ΤΥΠΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ: Είναι αυτά που επαναλαμβάνονται σε ολόκληρο το έπος, συνοδεύοντας συγκεκριμένα πρόσωπα: «αργοφονιάς και ψυχοπομπός Ερμής» (δες σχόλιο 7 σελ. 21), θεϊκός Οδυσσεύς, κοσμοσείστης Ποσειδών κ.ά. Εκτός από τα τυπικά επίθετα υπάρχουν και **τυπικές φράσεις, π.χ.:** τα μάτια λάμποντας, που τα σύννεφα συνάζει, πατέρας ανθρώπων και θεών κ.α.

β. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ: Είναι όλα τα επίθετα του κειμένου που αποδίδουν ορατές ιδιότητες (μπορώ να τα δω) π.χ.: κατάφυτο νησί, στριφτά κέρατα.

γ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ: Είναι όλα τα επίθετα που αποδίδουν μη ορατές ιδιότητες (δεν μπορώ να τα δω), π.χ.: γενναίος, δύσμοιρος, ξακουστός.

ΠΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: Στον στίχο 55, προοικονομείται η τιμωρία των μνηστήρων. Στον στίχο 90, προοικονομείται η αναγκαστική αλλαγή στάσης του Ποσειδώνα. Ολόκληρο το σχέδιο της Αθηνάς προοικονομεί τις εξελίξεις που θα ακολουθήσουν.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΣΜΟΥ:

-Οι θεοί συνεδριάζουν και αποφασίζουν.

-Οι θεοί ταξιδεύουν, επισκέπτονται ανθρώπους, δέχονται προσφορές και ανταποδίδουν.

-Οι θεοί θλίβονται, οργίζονται, εκδικούνται.

-Οι θεοί εκτιμούν την ευσέβεια και καταδικάζουν το κακό και την αδικία.

ΑΝΑΧΡΟΝΙΣΜΟΣ: Στο στίχο 92, γίνεται λόγος για την αποδοχή από τον Ποσειδώνα της κοινής απόφασης όλων των θεών να βοηθήσουν τον Οδυσσέα. Εδώ διαφαίνεται η δημοκρατική αρχή της πλειοψηφίας που υπήρχε σαν τάση τη Γεωμετρική εποχή, όχι όμως και τη Μυκηναϊκή.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

α. ΠΡΩΤΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΦΗΓΗΣΗ: Ο ήρωας ο ίδιος ομιλεί σε πρώτο πρόσωπο στα σημεία διαλόγου ή μονολόγου. Η ύπαρξη εισαγωγικών («...») μας βοηθά στον εντοπισμό της.

β. ΤΡΙΤΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΦΗΓΗΣΗ: Ο ποιητής αφηγείται σε τρίτο πρόσωπο.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα αυτή, ξαναγυρίστε στην αρχή, στους στόχους του μαθήματος. Πόσα από όσα αναφέρονται εκεί έχετε επιτύχει;